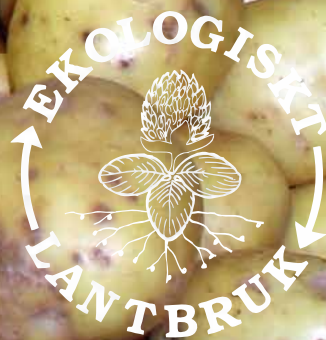

Starta eko Potatis

Börja odla ekologisk potatis

Text och foto (där inget annat anges): Katarina Holstmark, Jordbruksverket
Foto omslag (vänster): Åsa Rölin

Det finns en efterfrågan på ekologisk potatis. Om du har erfarenhet och kunskap från konventionell potatisodling är det en stor fördel när du ska börja med ekologisk potatis. Det största problemet är potatisbladmöglet. Friskt utsäde, resistenta sorter och en bra växtföljd är nyckeln för att lyckas.

Efterfrågan på ekopotatis

Den ekologiska odlingen av potatis omfattar cirka 950 hektar. Efterfrågan av ekologisk svensk potatis satte fart under hösten 2014. Handeln betalade odlarna bra. Den hastigt uppkomna bristsituationen höjde upp odlarpriser betydligt. Kilopriset nådde 6 kr.

Marknaden efterfrågar svensk ekologisk potatis. När den svenska ekologiska potatisen tar slut importeras ekologisk potatis till Sverige. Det finns utrymme för mer svensk produktion.

Många börjar odla ekologiskt för att slippa använda kemiska växtskyddsmedel. Ekologisk potatisodling är mer arbetskrävande och dyrare än konventionell potatisodling. Skörden blir normalt också lägre. Det uppvägs oftast av ett högre pris.

Potatisbladmöglet är den allvarligaste skadegöraren.

Att ställa om

För specialiserad odling som potatis kan det vara svårt att ställa om hela produktionen till ekologisk vid samma tillfälle. Succesiv omställning fungerar men kräver att du håller isär produktionen. Du ska hantera din ekologiska potatis på ett sådant sätt så att det inte finns någon risk för att de blandas med potatis som inte är certifierade. De ska tydligt kunna skiljas åt genom hela produktionsprocessen. Det innebär bland annat att du måste olik lätt åtskiljbara sorter i de båda systemen. Kontakta ditt kontrollorgan för mer information.

Bladmöglet största problemet

Det största problemet i ekologisk potatisodling är potatisbladmöglet. Angrepp av bladmöglet gör att bladen vissnar. Potatisplantan kan då inte ta upp näring och vatten och tillväxten stannar av. Tidiga angrepp av bladmöglet ger låg skörd. Om bladmögelsporerna kommer i kontakt med knö-larna finns risk för brunröta.

Tidiga bladmögelangrepp påverkar även kokkvaliteten. Mörkfärgning och framförallt blötkokning blir en följd av att potatisen inte växt klart och mognat.

Du kan använda olika odlingsåtgärder för att motverka bladmöglet. Använd friskt, brunrötefritt utsäde och odla resistenta sorter. Kupa dril-larna väl och ha långt uppehåll mellan potatisen i växtföljden. Tänk på att effekten av en bra växtföljd kan förstöras av avrenshögar och överliggare som är källor för smittspridning. Även ogräset bägarnattskatta angrips av bladmöglet och sprider infektion i fältet.

Växtföljden är grunden

En bra växtföljd är en förutsättning för att du ska lyckas med ekologisk potatisodling. Du bör använda varierade och lämpliga grödor i omlopp på fem till sex år. Det minskar problem med jordburna sjukdomar som till exempel groddbränna *Rhizoctonia* och du får en friskare skörd.

Undvik rajgräs i växtföljden. Rajgräs förökar upp groddbränna, frilevande nematoder och knäpparlarver.

Oljerättika och senap i växtföljden kan motverka groddbränna, särskilt sorter med hög glukosinolathalt. Andra grödor som är bra i växtföljden är råg och trindsäd.

Ett exempel på en växtföljd för potatis är:

1. vall
2. korn
3. potatis
4. råg
5. ärtor eller åkerböna
6. stråsäd med insådd

Utsäde och sortval

Använd certifierat och friskt utsäde. Fråga alltid om det finns ekologiskt utsäde av sorten. Normalt ska du som ekologisk odlare använda ekologiskt utsäde. På Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se/ekoutsade hittar du information om vilket krav på ekologiskt utsäde som gäller för potatis och om aktuella sorter på marknaden. Om du tar utsäde från egen skörd bör du alltid göra en sundhetsanalys.

Att byta sort vid omställning till ekologisk potatisodling kan vara fördelaktigt. Det finns flera nya sorter på marknaden med bra bladmögelsresistens. Några exempel på bra sorter är Solist, Bionica, Jutlandia, Gala och Connect och Carolus.

Du får räkna med att det tar några år innan du lärt dig en sorts odlingssegenskaper och hur sorten fungerar på dina jordar och för dina odlingsförhållanden. Följ också marknads intresse för den nya sorten.

*Bearbeta fältet flera gånger i början av säsongen. Här kombinerad rullhackning och harvning.
Foto: Johan Ascard*

Förgro din potatis

Du kan väcka ditt utsäde genom att höja lagrets temperatur och släppa in dagsljus. Det är enklast att förgro potatisen utomhus om du kan skydda den mot regn och frost. Målet är att få knubbiga och gröna groddar. Optimal groddlängd vid automatsättning är 5–15 mm. Synliga rotanlag är önskvärda men rötterna ska inte ha börjat utvecklas.

Börja förgro potatisen 4–8 veckor innan du ska sätta den. Temperaturen ska vara 8–15 grader. Ju högre temperatur desto snabbare går förgroningen. Till exempel tar förgroningen cirka 8 veckor vid 8 grader och cirka 4 veckor vid 12 grader. När temperaturen är högre behöver du också ha mer ljus för att få rätt resultat.

Du måste sätta förgrödd potatis försiktigt. Om groddarna skadas kommer potatisen upp sent och ojämnt.

Rad och sätstavstånd

Radavståndet bör vara 80–85 cm. Ju större radavstånd desto större jordvolym finns att kupa över potatisen. Med stor jordvolym minskar risken för brunröta och för gröna potatisar.

Knölstorleken avgör sätstavståndet. Vanligt sätstavstånd för utsäde som är 35–45 mm är 25 cm. Sätt småfallande utsäde tätare 18–25 cm och stort utsäde glesare 30–35 cm. Vanligt sättdjup är 6–8 cm.

Hur mycket utsäde du behöver per hektar beror på knölstorlek och sätstavstånd. Utsädesmängden brukar vara runt 2 300–2 500 kg per hektar.

Ogräs och bearbetning

Det är viktigt att du håller fältet fritt från kvickrot och andra rotogräs. Tänk på detta genom hela växtföljden.

För att du ska få upp vämen i jorden kan du bearbeta fältet med en kupfräs. Då sönderdelar du också eventuella kokor som annars kan ge problem när du tar upp potatisen. Se bara upp så att jorden inte blir alltför uttorkad. Börja därför fräsa så snart som möjligt på våren. Detsamma gäller om du på andra sätt kuper upp jorden före sättning.

Dån, plister, målla och pilört. Ogräsharva och kupa potatisen i ett tidigare stadium.

Du får ofta ett fullgott resultat med vanliga kupaggregat, nätharvar och långfingerharvar som körs i kombination eller var för sig. Du bör upprepa körningarna flera gånger i början av odlingssäsongen och kupa fältet i nära anslutning till sättningen. Om första kupningen blir fördröjd finns det risk att jorden hinner bli hård och att kupaggregatet följer sättdrillen fel. För att få så snabb och jämn uppkomst som möjligt kan du dra ner drillens kammar efter att du satt potatisen. För intensiv bearbetning kan dock skada rötterna.

Ogräsbearbeta alltid väl. Mekanisk ogräsbekämpning tar inte bara bort ogräs. Du stimulerar också mineraliseringen av näringsämnen genom att jorden luckras och syresätts. Den mekaniska bearbetningen avbryter också upptransporten och minskar därmed avdunstningen av vatten.

Balansera växtnäringen

Anpassa kvävetillförseln efter sort och till förväntad skörd. Erfarenheter visar att en bra gröngödslingsgröda kan lämna tillräckligt med kväve för en potatisskörd på 30–40 ton per hektar. Då måste du vara noggrann med att tillföra mer kalium och fosfor, utan att tillföra kväve. Detta

är inte helt enkelt då flera av de organiska gödselmedeln innehåller även kväve. Mycket kväve i starten försenar knölsättningen.

Nya potatissorter kräver i allmänhet mindre kväve och mera kalium än äldre sorter. Det finns specialgödselmedel, med högt innehåll av kalium, som kan användas i ekologisk odling. Men ur kvalitetssynpunkt är det många gånger lättare att balansera näringsämnena kväve, fosfor och kalium om du odlar spannmål direkt efter grön-gödslingen. Sedan kan du komplettera med något organiskt gödselmedel.

Typiska fläckar av magnesiumbrist.

En bra balans mellan kväve, kalium och magnesium minskar problemen med mörkfärgning, mekaniska skador och stötblått. Var uppmärksam på kvoten mellan kalium och magnesium i jorden. K/Mgkvoten ska vara under 3 och helst 1,5–2. Kontrollera att jordens innehåll av magnesium är tillräckligt. Om MgALtalet är under 4–10 mg per 100 g jord finns risk för magnesiumbrist.

Blötkokning kan bero på för mycket kväve. Ofta beror blötkokningen dock på att potatisen är omogen eftersom bladmögel har stoppat tillväxten.

Potatis kan inte ta upp fosfor effektivt. Potatis tar inte upp mer fosfor än stråsäd men dess behov av fosfor är cirka fyra gånger så stort. Fosfor behövs för avmognad och rätt torrsustanshalt. Fosfor höjer torrsustanshalten och minskar risken för blötkokning.

Tillåtna gödselmedel

I ekologisk odling ska du i första hand använda stallgödsel från dina egna djur. Ha vall och trindsäd i växtföljden, eftersom dessa grödor tillför marken kväve. Förutom egen stallgödsel kan du som ekologisk lantbrukare använda

- stallgödsel från andra ekologiska lantbruk
- vissa typer av stallgödsel från gårdar som inte är ekologiska
- specialgödselmedel
- rötrest från vissa biogasanläggningar

Specialgödselmedlen består ofta av restprodukter från slakterier och jästillverkning. På Jordbruksverkets och på KRAV:s webbplats finns information om vilka gödselmedel som är tillåtna i ekologisk odling.

Skörda i rätt väder

Börja skörda först när all blast är helt vissen. Då finns inga levande bladmögelsporor som kan sprida brunröta till knölnarna. Krossa blasten 2–3 veckor innan skörd. Var också noga med att skörda i rätt väder. Potatis ska inte sköras vid regn och inte vid låga temperaturer. Kyligt väder ger mer stötblått och risken för angrepp av svampinfektioner i lagret ökar.

Lufta potatisen och lagra in den vid en temperatur runt 8–10 grader. Då får knölnarna möjlighet att läka sår. Efter ett par veckor sänker du temperaturen till 4 grader för vinterlagring.

Specialmaskiner

Potatisodling kräver specialmaskiner. Du behöver en bra kupfräs för att reglera ogräs och kupa under odlingssäsongen. Om din odling inte är för stor kan du hitta bra potatissättare begagnade. Sättaren kan du också dela med fler lantbrukare.

Potatisupptagare är en viktig investering. För att kunna skörda i optimalt väder är det ofta

Dålig potatis sorteras bort redan på fältet. Foto: Åsa Rölin

säkrast att du har din egen upptagare. Behandla potatisen mildt och skonsamt. Mekaniska skador är ett vanligt kvalitetsfel och blir dessutom ofta inkörspor för lagerskadesvampar.

Ersättning och certifiering

Du kan få ersättning för ekologisk potatisodling med 5 000 kr per hektar och år. Åtagandet för ersättning för omställning till ekologisk produktion är 2-årigt, åtagandet för ersättning till ekologisk produktion 5-årigt. Om du följer EU:s gemensamma regler och produktionen certifieras av ett kontrollorgan får du sälja och märka din potatis som ekologisk. Som ett tillägg kan du välja att också certifiera odlingen enligt KRAV:s eller Demeters regler.

Planera omställningstiden

Omställningstiden är 24 månader. Du får normalt inget merpris för grödorna som odlas under dessa två år. Det finns dock undantag. Du kan

odla certifierat utsäde och marknadsföra det som ekologiskt redan under omställningstiden. Du måste ställa om skiftet till ekologisk produktion innan sättning.

På lantbruk där man de senaste åren inte har odlat kvävefixerande grödor och inte heller tillfört stallgödsel är mullhalten ofta låg och marken har en dålig kvävelevererande förmåga. På sådana jordar bör du så fort som möjligt lägga in en klöverrik vall i växtföljden.

Du kan få goda råd

Du kan få råd om hur du bäst ställer om gården hos länsstyrelsen eller en privat rådgivare från till exempel Hushållningssällskapet. Rådgivaren kan hjälpa dig att göra en omställningsplan och en ekonomisk beräkning av omställningen. Det är också bra att kontakta lantbrukare som redan har ställt om till ekologisk odling och ta del av deras erfarenheter.

Mer information

- På www.jordbruksverket.se hittar du mycket information om odlingsteknik. Här finns också information om EU:s regler för ekologisk växtodling.
- KRAV:s regler finns på www.krav.se.

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx)

E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se

www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-8025 • JO15:8

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden